

УДК 72.012; 721; 517.982

Шевченко Л. С.,

*к. арх., доцент,**Полтавський національний технічний**університет імені Юрія Кондратюка**ls.shevchenko@ukr.net, [orcid.org: 0000-0001-6840-8406](https://orcid.org/0000-0001-6840-8406)*

ЛІНІЙНІ ПІШОХІДНІ ПРОСТОРИ ЯК ПЛАТФОРМА ДЛЯ СЕРЕДОВИЩНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ: ЗАКОРДОННИЙ ДОСВІД

Анотація: в статті розкрита проблема функціонування лінійних пішохідних просторів у часі, враховуючи їх адаптацію до сучасних вимог, потреб мешканців, навколишнього середовища й оточуючих об'єктів. Розглянуті прийоми та приклади архітектурно-дизайнерських трансформацій міських лінійних просторів у закордонній практиці.

Ключові слова: лінійний пішохідний простір, архітектурно-дизайнерські трансформації, прийоми, досвід.

Проблематика й актуальність. Орієнтація сучасних міст різних рівнів урбанізації на пішоходів і процес формування для них пішохідних громадських просторів є необхідним і своєчасним процесом, який доводить свою всебічну ефективність у різних містах світу. Саме такі простори є «базовою платформою, з якої людина сприймає міське середовище і взаємодіє з ним» [1]. Нажаль, урбанізаційні процеси, розвинені соціально-обслуговуюча, інженерно-транспортна інфраструктури міст сформували своєрідний специфічний спосіб життя у міському середовищі, де все менше місця лишається для людини. Соціально-культурне життя містян, їх соціальний взаємозв'язок підтримується активно за рахунок використання відкритих громадських просторів для формування взаємовідносин, сприйняття архітектурних об'єктів міських вулиць і площ, отримання естетичної насолоди від сповільненого пішого руху.

Переосмислення поняття «міського простору» на користь людини відбувається у дусі нових урбаністичних процесів, які сповідують безпеку, комфорт, естетичну привабливість та гармонійність міського середовища. Ці процеси активно відбуваються в містах Європи, Азії, США та Австралії. Міста з розвиненою пішохідною інфраструктурою є магнітами тяжіння для гостей і туристів, що зумовлює конкретну економічну доцільність формування й удосконалення таких пішохідних зон. Прикладами цього є удосконалення громадських пішохідних просторів європейських міст Копенгагена, Барселони, Лондона та американського м. Нью-Йорк, де в рази збільшився приток туристів та інвестицій [2].

Серед низки міських пішохідних просторів вирізняються лінійні, які пронизують місто у різних напрямках, даючи можливість мешканцям насолоджуватися розміреним рухом в урбанізованому середовищі. Лінійні пішохідні простори – це міські території видовженої форми, призначені для виключно пішохідного руху. Вздовж них заборонений рух автомобілів та інших великих транспортних засобів, окрім машин комунальних служб, спецслужб, транспортних засобів інвалідів та, можливо, обслуговування (в разі відсутності іншого маршруту).

Стан проблеми. Дослідженню загалом пішохідних просторів міста присвячені праці відомих науковців, серед яких – А. Урбах, П. Валеев, С. Ліберман, Є. Пронін, М. Безродний, М. Белов, А. Вергунов, В. Петров, Ю. Дежуріна, Г. Осиченко, В. Татарінова та ін. Даній тематиці присвятили дисертаційні дослідження російські науковці І. Сотникова (по м. Волгоград), К. Вагнер (по м. Красноярськ) та ін. Пішохідні прогулянкові простори міст стали об'єктом усебічного дослідження низки науковців (М. Бевза, Г. Осиченко, Н. Шестерньової, Ю. Закірової, М. Вотінова та ін.). Слід відмітити і низку доступних публікацій, присвячених європейському досвіду формування пішохідних просторів авторів Б. Піскаленка, J. Gehl, R. Brambilla, G. Longo, H. Rubenstein.

Процесам трансформації міського середовища присвячені роботи В. Шимка, Л. Ахмедової, Л. Салміна та ін. Ними досліджений міський простір (у тому числі пішохідний) як динамічна незавершена відкрита середовищна система, здатна до змін відповідно до сучасних потреб, сприйняття відвідувачами, підвищення потенціалу соціальної активності. Деяка інформація стосовно експериментальних проектних рішень з удосконалення існуючих або формування нових пішохідних міських просторів з'являється в Інтернет-мережі на відповідних фахових сайтах. Водночас, на вітчизняних теренах сучасні тенденції у формуванні й удосконаленні лінійних пішохідних просторів не достатньо висвітлені, окрім частково вулиць.

Дане дослідження пов'язане з науково-дослідною роботою магістрів кафедри дизайну архітектурного середовища Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка по формуванню й удосконаленню архітектурно-ландшафтного середовища міста.

Мета роботи – висвітлити європейський досвід удосконалення існуючих та формування нових лінійних пішохідних просторів у контексті їх трансформацій.

Виклад основного матеріалу. В еволюції лінійних пішохідних просторів простежуються як бурхливий розвиток, так і занепад, пов'язані з розвитком міст, їх комунікаційних мереж, транспортних засобів, різних концепцій та

ідеологій і врешті-решт – постійними «суперечками» між пішоходом і транспортом.

Остання чверть ХХ ст. ознаменувалася дією різних екологічних рухів та течій, серед яких – концепції «Місто коротких відстаней», «Гуманне місто, зорієнтоване на людину», «Життя без автомобіля», «Хартія прав пішоходів». Це призвело до переорієнтації вулиць із автомобілів на пішоходів та велосипедистів, підвищенню екологічної освіченості містян. Мешканці міст поступово, але активно переходять до пішохідного й велосипедного способів життя, як прогулянкового, так і щоденного, робочого. Останнім часом набирає популярності громадське життя на міських просторах. Воно є темою обговорення як на адміністративному рівні, так і у колі містян, науковців, фахівців так чи інакше пов'язаних із формуванням міських просторів (архітекторів, дизайнерів, ландшафтних дизайнерів та ін.). Це пов'язано не лише з проблемами екології та здоров'я містян, а й з наявністю щільної міської забудови, коротких пішохідних маршрутів, привабливих відкритих просторів, їх багатофункціональністю (у тому числі на рівні 1-их поверхів), деталізацією будівель і споруд.

Лінійні пішохідні простори в архітектурно-ландшафтній структурі міста стають динамічними. Їх розвиток та динаміка постійно змінюються залежно від умов для реалізації різноманітних функціональних процесів (не лише комунікаційних). Між людиною, котра неспішно рухається, та самим лінійним простором відбуваються взаємовідносини як на духовному, так і фізичному рівнях (візуальний контакт з простором в цілому та його об'єктами, зокрема; тактильний – з його елементами предметного наповнення). Архітектурно-ландшафтна організація міських лінійних пішохідних просторів створює певні умови для різноманітних пішохідних процесів, які протікають у ньому.

Сучасне місто повинно жити «в ногу з часом», реагувати на зміни в культурно-масовій діяльності мешканців міста, в якості обслуговування населення і особливо – в інженерних та технічних системах. Ці процеси призводять до трансформацій міських лінійних пішохідних просторів, гармонізації міського середовища в цілому, підвищення рівня його благоустрою, орієнтації на оригінальність нових рішень та задоволення потреб містян. Основна мета таких трансформацій – підвищення привабливості міського простору як для мешканців міста, так і для гостей незалежно від часу й нових форм міського життя. На думку науковця В.Т. Шимка наслідком науково-технічного прогресу стали певні деформації естетичних установок та поведінки людей, які мають істотний вплив на архітектурно-дизайнерські трансформації міського середовища [3], у тому числі лінійних пішохідних просторів. Серед них автор виділяє:

- орієнтацію на споживання, яка призводить до театралізованості, видовищності процесів, а відтак – до усебічного формування середовища міста за схемою «простір – обладнання – процес»;
- прояв нетрадиційних вільних форм поведінки містян, котрий спонукає до демократизації міського середовища, визначає його оздоблення та предметне наповнення відповідно до сучасних засобів пересування (роликів, таункарів, скутерів тощо);
- активізацію громадського життя в місті та особисту участь містян у формуванні простору, які часто ведуть до суб'єктивізму, появи «випадкових» елементів у міському просторі.

Все це в тій чи іншій мірі спонукає до трансформації лінійних просторів, реорганізацію сценарію їх використання, змін функціонального зонування та художньо-естетичного рішення.

Архітектура не встигає пристосуватися до стрімкого розвитку інформаційних технологій, способу життя, соціально-культурних потреб містян. Науковцями запропоновано перспективне формування громадських пішохідних просторів як динамічних і незавершених структурних елементів міста, прогнозування сценаріїв їх існування, актуальних на перспективний термін, їх економічної ефективності й привабливості для мешканців та гостей міста. В якості дієвих пропозицій по трансформації міських лінійних пішохідних просторів фахівцями винайдені й реалізовані прийоми, здатні постійно або тимчасово видозмінити їх архітектурно-дизайнерське рішення:

- *трансформації, пов'язані з гармонізацією середовища*, відбуваються за рахунок великомасштабних перетворень, направлених на збереження існуючого середовища, покращення його естетичних характеристик (наприклад – заміна транспортної естакади на трамвайну колію з газонним покриттям на бульварі Массена, м. Париж, Франція; ліквідація транспортного моста-естакади на набережній Лазаря та улаштування взамін низьких ландшафтних елементів у м. Марсель, Франція; створення лінійного Клайд-Уоррен-парку з зонами тихого та ігрового відпочинку на частині шосе Вуделла Роджерса, м. Даллас, США; формування затишного лінійного транзитного саду (проект «The Dogpatch Ropewalk») між вулицями та двором в м. Сан-Франциско, США);
- *сезонні трансформації*, пов'язані зі зміною погодних умов, відкриттям літніх майданчиків, зон відпочинку, відкритих лекторіїв тощо (наприклад – «Паризький пляж» на набережній р. Сени, м. Париж, Франція; водяна гірка на вулиці Парк-стріт, м. Брістоль, Велика Британія; снігова гірка на вул. Соборності, м. Полтава, Україна), див. рис. 1;
- *функціональні трансформації*, пов'язані зі зміною функціональних процесів у лінійному просторі. При коректному та толерантному підході до

таких трансформацій включається підземний простір, розкриваються художньо-естетичні характеристики міського середовища (наприклад – підземний громадський простір «Tegetel-zilla» м. Теруель, Іспанія);

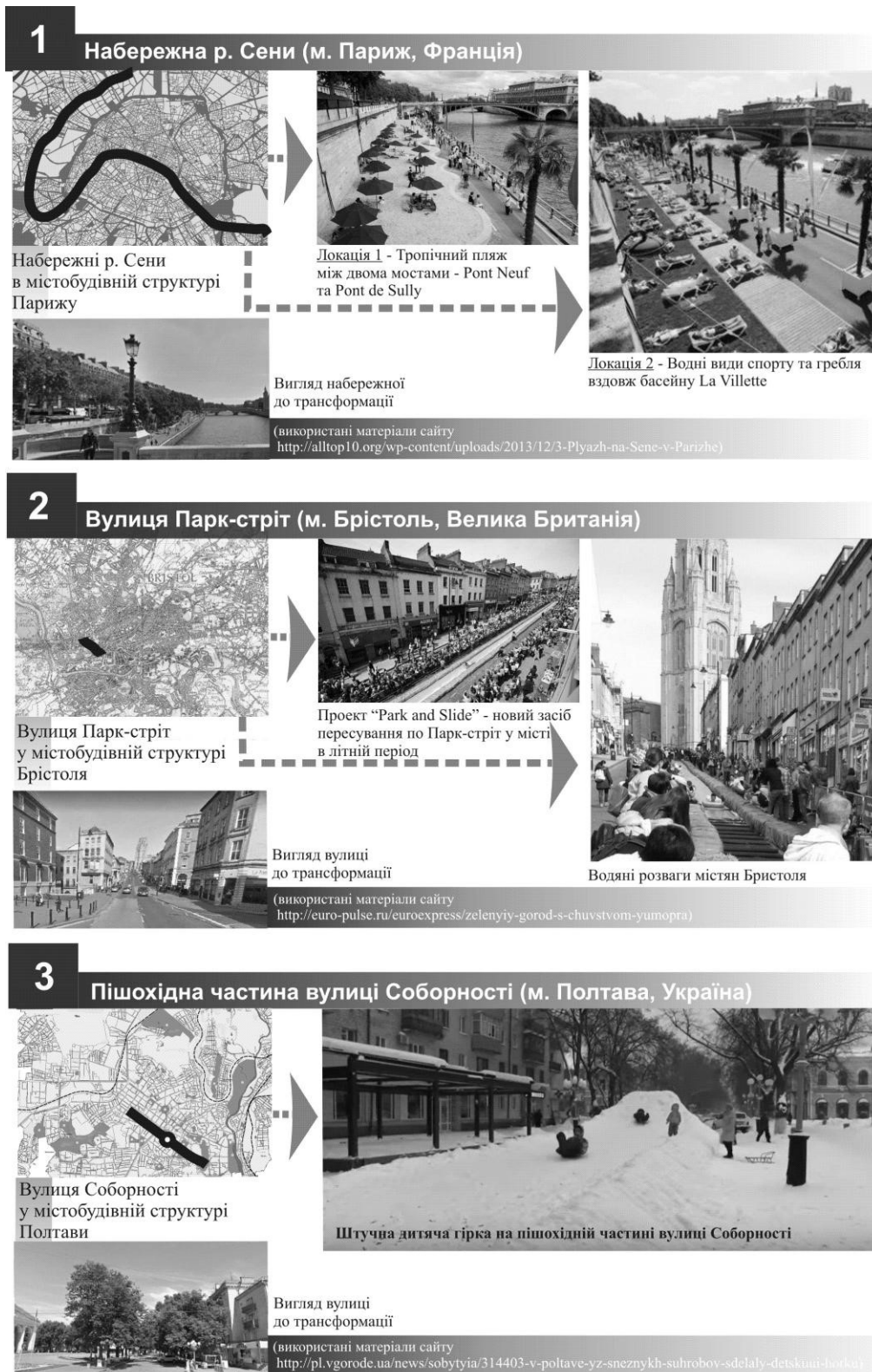

Рис. 1. Сезонні трансформації лінійних пішоходних просторів міст

- *святкові трансформації*, які кардинально змінюють буденне середовище на активно рекреаційне. При цьому відбуваються зміни обладнання простору, його атмосфери, відбувається залучення містян у ці процеси (наприклад – карнавали в містах Мілан та Венеція, Італія; фестивалі світла в м. Берлін, Німеччина; водяні феєрії в м. Сеул, Південна Корея; парадні марші до різноманітних свят пішохідною частиною вулиці Соборності в м. Полтава, Україна);
- *трансформації, пов'язані з пам'ятними подіями* відбуваються за рахунок великомасштабних інсталяцій, тимчасових скульптурних композицій, здатних не лише видозмінити простір, а й налаштувати на певний емоційний стан (наприклад – нагадування про Першу світову війну керамічними маковими лінійними килимами біля стін Тауера в м. Лондон, Велика Британія).

Таким чином, європейський досвід удосконалення існуючих та формування нових лінійних пішохідних просторів дав змогу виявити сучасні прийоми їх архітектурно-дизайнерських трансформацій. Такі трансформації об'єкта дослідження призводять до створення концепції безперервної системи пішохідних просторів на рівні міста в цілому, підвищення їх ефективності за рахунок удосконалення функціональних процесів, збереження історичного середовища та розкриття його естетично-художнього змісту, створення можливостей для постійного удосконалення простору й участі містян у цих процесах. Формування розвиненої пішохідної мережі сприяє гуманізації комунікаційних шляхів та просторів вздовж них, підвищенню екологічних показників, туристичної та інвестиційної привабливості міст. Такі міста, доброзичливі до людей, підвищують їх соціокультурні зв'язки під відкритим небом, стають чистим, відкритим гуманним середовищем для життя, роботи й відпочинку.

Вартий уваги вітчизняний досвід трансформації міських лінійних пішохідних просторів. Цьому будуть присвячені **подальші наукові дослідження** у цій царині.

Література

1. Вагнер Е.А. Формирование архитектурной среды пешеходных пространств в контексте сложившейся городской застройки [Електронний ресурс] / Е.А. Вагнер // Науковедение, 2016. – Том 8. – №1. – С. 1-17. – Режим доступу до журн.: <http://naukovedenie.ru/PDF/64TVN116.pdf> – Назва з титул. екрану.
2. Adele Peters. 50 Reasons Why Everyone Should Want More Walkable Streets [Електронний ресурс]. Дата оновлення: 24.08.2016. URL: <https://twitter.com/IFPedestrians/status/917315963682541568> (дата звернення: 01.12.2017).

3. Шимко В.Т. Архитектурное формирование городской среды / В.Т. Шимко. – М.: Высшая школа, 1990. – 223 с.

Аннотация

К. арх., доцент Шевченко Л.С., Полтавский национальный технический университет имени Юрия Кондратюка.

Линейные пешеходные пространства как платформа для средовых трансформаций: зарубежный опыт.

В статье раскрыта проблема функционирования линейных пешеходных пространств во времени, учитывая их адаптацию к современным требованиям, потребностям горожан и окружающей среды. Рассмотрены приёмы и примеры архитектурно-дизайнерских трансформаций городских линейных пространств в зарубежной практике.

Ключевые слова: линейное пешеходное пространство, архитектурно-дизайнерские трансформации, приёмы, опыт.

Annotation

PhD arch., Associate Professor Shevchenko L.S., Poltava National Technical Yuri Kondratyuk University (PNTU).

Linear pedestrian spaces as a platform for environmental transformations: foreign practice.

The problem of the functioning of linear pedestrian spaces in time, taking into account their adaptation to modern requirements, needs of citizens and the environment, has been revealed in this article. Methods and examples of architectural and design transformations of urban linear spaces in foreign practice were considered.

Keywords: linear pedestrian space, architectural-design transformations, Methods, practice.